

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна ЕКОНОМІКА

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

№ 5, 2013 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 338.1

О. П. Кавтуш,
кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки і підприємництва, НТУУ «Київський Політехнічний Інститут»
Т. О. Колісна,
магістр факультету менеджменту та маркетингу,
НТУУ «Київський Політехнічний Інститут»

АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО БІЗНЕСУ ТА ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЇХ ПРИБУТКОВОСТІ

О. P. Kavtush,
candidate of economic sciences, associate professor of department of economy and enterprise, NTUU «Kyiv Polytechnic Institute»
Т. O. Kolisna,
student, NTUU «Kyiv Polytechnic Institute»

ANALYSIS OF SMALL BUSINESSES AND WAYS TO IMPROVE THEIR PROFITABILITY

В статті проаналізовано основні показники діяльності та розвитку підприємств малого бізнесу та виявлені проблеми їх функціонування. Відповідно до цього запропоновані шляхи підвищення прибутковості малих підприємств.

The article analyzes main performance and the development of small businesses and some problems of their functioning. Under this proposed ways to improve the profitability of small businesses.

Ключові слова: малий бізнес, мале підприємництво.

Keywords: small business, small entrepreneurships.

Постановка проблеми.

Малий бізнес є невід'ємним провідним сектором економіки будь-якої держави, оскільки, саме малий він створює 50-60% валового внутрішнього продукту та забезпечує 50-70% зайнятості населення в країнах з ринковою економікою, становить основу дрібного виробництва, дає життя великому бізнесу, сприяє розвитку конкуренції, найбільше забезпечує ринок товарами і послугами повсякденного користування, мобілізує фінансові та виробничі ресурси, забезпечує значний рівень надходжень до бюджету та може стати вирішальним фактором у подоланні ряду соціально-економічних проблем суспільства. На сьогоднішній день, в умовах фінансово-економічної кризи, наша держава саме з малими підприємствами пов'язує надію на швидкі позитивні структурні зміни в економіці та вихід з економічної кризи. Проте, в Україні не створено сприятливого середовища для функціонування малого бізнесу, що проявляється у низці причин економічного, організаційного, правового, соціально-психологічного характеру, які стримують їх розвиток. Тому підтримка розвитку малого бізнесу, особливо в умовах подолання світової фінансово-економічної кризи, повинна бути складовою загальної системи державної політики регулювання і розвитку економіки країни в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Вагомий внесок у вивчення малого бізнесу зробили такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як: Р. Рудик, А. Гринюк, З. Воронов, С. Румянцева, Б. Варналії, В. Кредісов, М.Хурса, Г. Цегелик, В. Грушко, М. Дем'яненко та ін. Такі науковці, як О. Благодарний, О. Карпова у своїх роботах приділяють увагу аналізу окремих показників діяльності малих підприємств. Проблеми та перспективи діяльності малого підприємництва перебувають у полі зору таких українських вчених, як В. Збарський, Т. Греджева, І. Максименко, А. Чухно, Т. Меркулова та ін.

Постановка завдання.

Проаналізувати сучасний стан розвитку малих підприємств України та запропонувати шляхи їх підвищення на основі виявлених проблем.

Виклад основного матеріалу.

На нашу думку, найважливішими перевагами малого бізнесу для будь-якої країни є надання численних робочих місць та значний внесок даних структур у ВВП країни. В Україні ж частка малих підприємств у ВВП та загальній зайнятості країни не перевищувала 12% та 30% у 2012 році відповідно[4].

За офіційними даними, в Україні малі підприємства складають нині 93,7 % від загальної кількості усіх підприємств – суб'єктів підприємницької діяльності. Так, станом на кінець 2012 року їх число склало 150,8 тис. підприємств[3].

Основні показники розвитку малих підприємств за 2009-2012 роки подано в таблиці 1.

Таблиця 1.
Основні показники діяльності малих підприємств в Україні за 2009-2012 рр.

Показник	Роки			
	2009	2010	2011	2012
Кількість підприємств у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення, одиниць	75	70	70	63
Кількість зайнятих працівників, тис. осіб	2152	2073,6	2070,8	2054,7
Кількість найманих працівників, тис. осіб	2067,8	1992,5	1991,1	1990,5
Середня заробітна плата по малих підприємствах, грн	950,21	1185,5	1317,7	1623,15
Частка обсягу реалізованої продукції малих підприємств до загального обсягу реалізації, %	16,7	14,2	13,8	12,2
Частка підприємств, що одержали збитки, до загальної кількості малих підприємств, %	39,9	41,4	42,5	45,6

Подані дані свідчать про погіршення даного сектора економіки. Всі показники, окрім середньої заробітної плати, яка збільшилась за аналізований період на 672,94 грн., що в більшій мірі зумовлено зростанням мінімальної заробітної плати, відображають зростання негативних тенденцій. З 2009 по 2012 роки спостерігається зменшення кількості малих підприємств на 10 тис. наявного населення на 12 одиниць, зайнятих і найманих працівників майже на 5% та 4% відповідно. Також відбувається зменшення частки обсягу реалізованої продукції малими підприємствами до загального обсягу реалізації.

Таким чином, проаналізувавши вище зазначене, можна виявити ті головні фактори, які гальмують розвиток даних підприємницьких структур, зокрема це:

1) недостатня державна підтримка (фінансова, інформаційна, консультативна);

Особливо гостро стоїть проблема фінансової підтримки, рівень якої є дуже низьким та не відповідає затвердженому державним бюджетом (табл. 2).

Таблиця 2.
Фінансування заходів регіональних програм розвитку малого підприємництва

Рік	Передбачено фінансування	Фактично профінансовано	Відсоток використаних коштів
2010	37656,1	6959,1	18,5
2011	42139,5	11094,7	26,3
2012	30708,7	14814,7	48,25

Діяння уряду України неспроможні виконати пункти зазначені в ЗУ «Про державну підтримку малого підприємництва» та Національній програмі сприяння розвитку малого підприємництва в Україні, основними напрямками якої є: вдосконалення нормативно-правової бази у сфері підприємницької діяльності; формування єдиної державної регуляторної політики у сфері підприємницької діяльності; активізація фінансово-кредитної та інвестиційної підтримки малого підприємництва; сприяння створенню інфраструктури розвитку малого підприємництва; впровадження регіональної політики сприяння розвитку малого підприємництва [5]. Тобто, можна стверджувати те, що дані документи носять виключно декларативний характер.

Проблема державної підтримки полягає також у тому, що в Україні малий бізнес практично не бере участі в тендерах на закупівлю державою товарів, робіт і послуг. Таким чином, механізм державних закупівель не використовується як інструмент державної політики сприяння розвитку малого бізнесу, порушується принцип права рівної участі всіх суб'єктів підприємницької діяльності у тендерах. Основні причини того, що малий бізнес майже не бере участі в системі державних закупівель – це висока корумпованість системи державних закупівель та відсутність належного рівня прозорості процесу державних закупівель [8].

2) недосконала, нестабільна та обтяжлива система оподаткування;

Розвитку системи оподаткування малого бізнесу в Україні характеризується постійним зростанням на нього податкового навантаження. Прийняття нового Податкового кодексу також не дало очікуваних позитивних змін, а навпаки ускладнило проблему вибору оптимальної системи оподаткування та сприяє розвитку лише великому бізнесу.

Пунктом 139.1.12 статті 139 Податкового кодексу визначено, що до складу витрат, що не враховуються при визначенні оподаткованого прибутку не включаються витрати, понесені у зв'язку із придбанням товарів (робіт, послуг) та інших матеріальних і нематеріальних активів у фізичної особи-підприємця, що сплачує єдиний податок (крім витрат, понесених у зв'язку з придбанням робіт, послуг у фізичної особи-платника єдиного податку, яка здійснює діяльність у сфері інформатизації)[9]. В наслідок цієї постанови за підрахунками експертів свою діяльність можуть припинити майже 200 тис. малих підприємств, що обов'язково позначиться на державному бюджеті [7].

Найбільш неприємне нововведення нового Податкового кодексу для фізичних осіб – спрощенців. Витрати на придбання товарів, оплату послуг, робіт, а також інших матеріальних і нематеріальних активів у фізичної особи – підприємця, який сплачує єдиний податок, не можуть бути віднесені контрагентом на витрати при визначенні оподаткованого податком прибутку. Дане нововведення призвело до того, що платники податку на прибуток відмовляються від співпраці з підприємцями - спрощенцями, що нівелює всі переваги цього способу оподаткування.

Ще одним важливим моментом є те, що юридичні особи та фізичні особи – єдиноплатники, крім єдиного податку, який склав 34,7% від мінімальної зарплати у 2011 році.

3) проблеми в отриманні кредитів;

Позитивним зрушенням у сфері малого бізнесу стала постанова прийнята Кабінетом міністрів України щодо умов його кредитування, де зазначається, що Український фонд підприємництва на конкурсній основі надає кредити малому бізнесу за умови їх повернення та сплати 1,5 % облікової ставки Національного банку України на момент підписання договору. Проте, як свідчать офіційні дані загалом стан кредитування малого бізнесу знаходиться в досить скрутному становищі (табл.3) Через ризик неповернення кредитних зобов'язань та недосконале державне регулювання і систему правового захисту, переважна більшість українських банків відмовляються співпрацювати з малими суб'єктами господарювання.

Таблиця 3.
Питома вага кредитів, наданих банками України малим підприємствам у загальному обсязі кредитного портфелю банку

Роки	Питома вага кредитів, %
2010	10,7
2011	12,6
2012	13,7

Для отримання фінансової допомоги суб'єкт повинен надати безліч документальних підтверджень про свій фінансовий стан, конкурентноспроможність продукції, повинен мати позитивну ділову репутацію, належати до відповідної вікової категорії (не менше 21 року на момент отримання кредиту та не більше 65років на кінцевий термін його погашення) та багато інших перепон.

За свідченням представників провідних банків на сьогоднішній день в Україні лише 5 банків мають спеціальні програми фінансування для малих підприємств [8].

Отже, перед підприємствами малого бізнесу постають такі проблеми, пов'язані з банківським кредитуванням: високі відсоткові ставки; потреба ліквідної застави для забезпечення гарантій повернення кредитних; коротко- та середньостроковий характер кредитів, що пропонуються банківськими установами (суб'єкти малого бізнесу потребують невеликі за обсягом довгострокові кредити з погашенням рівними частинами); недостатня поінформованість суб'єктів господарювання про умови надання кредитних фінансових ресурсів; загроза втрати контролю за своїм підприємством [1].

4) незадовільна інтеграційна підтримка;

Малі підприємства України постійно зазнають тиску з боку великих корпорацій та конкурують між собою. Крім цього, новий Податковий кодекс своєю постановою про заборону великому бізнесу вносити до валових витрат витрати на купівлю товарів чи послуг, отриманих від підприємств, що працюють за спрощеною системою оподаткування робить їх співпрацю невігідною.

5) негативна динаміка основних макроекономічних показників, наприклад обмеженість внутрішнього попиту та наявність кризи збуту; недостатня урегульованість відносини між суб'єктами підприємницької діяльності і органами влади; негативні інфляційні процеси, що ведуть до збільшення витрат підприємства на сировину, матеріали та всі інші елементи, що включаються до собівартості.

Означені проблеми функціонування та розвитку малого бізнесу в Україні потребують кардинального перегляду державної регуляторної політики у цій сфері.

Механізм змін регуляторної політики щодо покращення розвитку малого бізнесу показана на рис. 1.

Одним із інструментів підвищення прибутковості малих підприємств є широке впровадження системи коопераційних зв'язків між малим та великим бізнесом на основі таких форм як аутсорсинг та інсорсинг, лізинг, венчурне фінансування та субпідряд.

Особливо ефективною для України є одна із видів венчурного фінансування – бізнес-інкубатор. Кількість бізнес-інкубаторів на території України є дуже низькою (68 інкубаторів на кінець 2011 року), порівняно з провідними країнами ринкової економіки, де дані структури в короткі терміни дали свій результат. Головним їх завданням є надання суб'єктам малого підприємництва комплексних послуг: юридичної, консалтингової, інформаційної підтримки, підготовки кадрів для малих підприємств, пошук інвесторів, надання в оренду обладнаних оргтехнікою приміщень тощо [2].

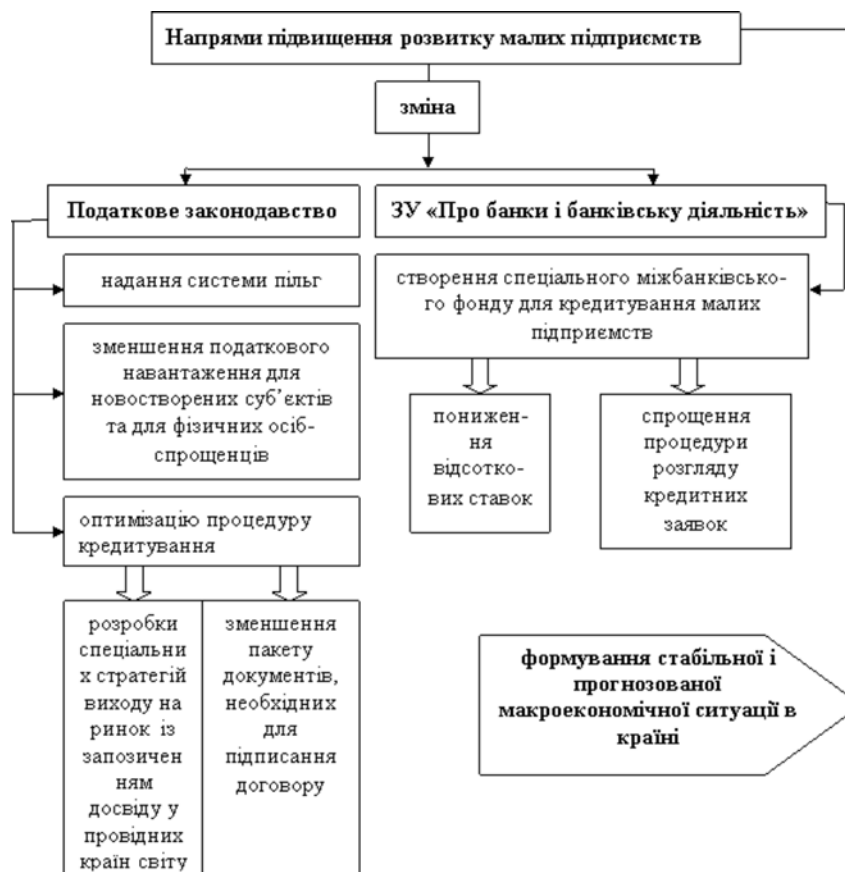

Рис. 1. Основні напрями підвищення розвитку малих підприємств в Україні

Та все ж таки, на нашу думку, головною причиною низького рівня розвитку провідного сектора економіки – малого бізнесу – є непродуманий та неефективний механізм державної підтримки.

Не дивлячись на безліч проблем функціонування малого бізнесу, згідно Рейтингу конкурентоспроможності регіонів України, підготовленого Фондом «Ефективне управління» у 2012 році, всі регіони поліпшили свої позиції, так само як і Україна у рейтингу глобальної конкурентоспроможності Всесвітнього економічного форуму [4].

Висновок.

В результаті проведеного дослідження було проаналізовано основні показники діяльності малих підприємств України. За аналізований період спостерігається відчутне зменшення кількості малих підприємств на 10 тис. наявного населення та збільшення кількості збиткових підприємств майже на 15%. Також було визначені головні причини, які гальмують розвиток даних підприємницьких структур. На основі визначених проблем було запропоновано інструменти підвищення прибутковості малих підприємств на основі поданого механізму змін регуляторної політики.

Означена у дослідженні проблематика потребує подальшої наукової розробки з метою покращення умов функціонування та розвитку підприємств малого бізнесу в Україні та підвищення їх прибутковості.

Список використаних джерел.

1. Атамас П.І. Облік та оподаткування підприємств малого бізнесу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/12250719/buhgalterskiy_oblik_ta_audit_nedoliki_malogo_biznesu
2. Варналій З.С. Мале підприємництво: основи теорії і практики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/15840720/ekonomika/male_pidpriemnitstvo_osnovi_teoriyi_i_praktiki_-_varnaliy_zs
3. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Державна служба України з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dkrp.gov.ua/>
5. ЗУ «Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2157-14>
6. Інформаційний портал: «Україна в інтернеті» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.com-ua.com>
7. Как «поддержат» малый и средний бизнес в Украине: анализ законопроекта. Финансовый доктор [Электронный ресурс]. – Режим доступу: http://findoctor.com.ua/rus/market/news/2012/02/15/kak_podderzhat_malyj_1513.html
8. Малый бизнес: надежды и реальность [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ubr.ua/top/malyi-biznes-nadejdy-i-realnost>
9. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р., № 2755-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

Стаття надійшла до редакції 18.05.2013 р.

ТОВ "ДКС Центр"